

جایگاه، ابعاد و تحقق رقابت پذیری شهری در مدیریت شهری

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۳/۱۷ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۶/۲۵

فاطمه السادات افصح حسینی

دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
f.afsahhosseini@srbiau.ac.ir

حسین ذبیحی

دانشیار، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (مسئول مکاتبات)
h.zabih@srbiau.ac.ir

للا جهانشاهلو

استادیار، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
laala_jahan@yahoo.com

چکیده

هدف مفهوم رقابت پذیری تا حدودی مشخص و قابلیت برتری یافتن بر سایر رقبا می‌باشد. با توجه به پدیده‌های معاصر جهانی شدن و اطلاعات و ارتباطات، اهمیت توجه به بحث رقابت پذیری شهری آشکار می‌شود. رقابت پذیری مولفه‌ها مختلفی دارد. هدف پژوهش حاضر توجه بر مولفه‌های مکانی رقابت پذیری شهری جهت ارائه به مدیران شهری می‌باشد. پس از تعیین فرضیه‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری، با رویکرد حداقل مربعات جزئی به وسیله نرم افزار Smart PLS برازش مدل برای تحقق فرضیه‌ها انجام می‌شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از ۱۱۰ نفر به عنوان جامعه آماری، ابتدا آمار توصیفی و سپس آمار استنباطی مطرح می‌گردد. کل فرضیه‌های پژوهش تایید گردیدند. همچنین، نظریه پژوهش عبارت است از: رقابت پذیری شهری را می‌توان با مشارکت مردم و فناوری اطلاعات و ارتباطات ارتقا داد.

واژگان کلیدی: رقابت پذیری شهری، رقابت پذیری مکانی، مدیریت شهری، مشارکت مردم، فناوری اطلاعات و ارتباطات

مقدمه

مفهوم رقابت پذیری یک مفهوم پیچیده، نسبی، و چند بعدی است، که شاید نتوان ابعاد آن را به سادگی تعیین کرد، اما هدف این مفهوم تا حدودی مشخص و قابلیت برتری یافتن بر سایر رقبا می‌باشد. این مفهوم در بررسی علل موفقیت یا ناکامی، به ویژه در عرصه‌های اقتصادی از اهمیت به سزایی برخوردار گردیده است. رقابت پذیری از اواسط دهه ۱۹۹۰ و همزمان با افزایش اهمیت مکانی ناشی از تحرک نیروی انسانی و سرمایه، از سطح واحدهای فعالیتی وارد علوم برنامه ریزی توسعه فضایی شد و در واقع بعد فضایی یافت. از این رو، رقابت پذیری از سطح بنگاه‌ها به سطوح دیگری نیز آورده شده است، که یکی از آن‌ها سطح شهرها (رقابت پذیری شهری) می‌باشد، و در ادامه آن می‌توان به رقابت پذیری در سطوح بالاتر از جمله سطح منطقه ای (رقابت پذیری منطقه ای) و سطح ملی (رقابت پذیری ملی) نیز دست یافت؛ زیرا که اکنون اهمیت شهرها در توسعه منطقه ای و ملی آزموده شده است.

رقابت در میان شهرها به جهان کهن و به طور حتم به دولت شهرهای بازرگانی قرن ۱۶ بر می‌گردد (UNHABITAT 2013, 4). به عبارت دیگر، از زمانی که شهرها به وجود آمده اند، به رقابت با یکدیگر پرداخته اند. بانک جهانی به اهمیت مدیریت شهری خوب توجه دارد. این بانک مفاهیم کلیدی که مدیران شهری با آن‌ها روبرو می‌شوند را تعریف کرده است که رقابت پذیری شهرها یکی از آن‌ها می‌باشد (دیک ۱۳۹۳، ۳۹). شهرها با یکدیگر در رقابت هستند و نیاز هست که مدیران شهری رقیبانشان و نظریه‌های پشت سر این رقابت را بشناسند (دیک ۱۳۹۳، ۳۸). یک مدیر شهری خوب می‌تواند به حفظ قابلیت رقابتی شهر کمک کند (دیک ۱۳۹۳، ۷۴). مدیران شهری برای اینکه شهرهایشان را رقابتی تر و برای زندگی، مطلوب سازند، با چالش روبرو هستند (دیک ۱۳۹۳، ۴۴). وقتی مدیران شهری در مورد رقابت پذیری صحبت می‌کنند، آن‌ها تمایل به پذیرش هدف تعریف شده در مورد فعالیت رقابتی دارند و همه خط مشی‌ها و منابع را به طرف دست یابی به این هدف راهنمایی می‌کنند (UNHABITAT 2013, 3).

معنای رقابتی بودن در سطح‌های مختلف متفاوت است و عوامل گوناگونی ممکن است در تشریح این مفهوم سهیم باشند. تا انتهای دهه ۱۹۷۰، مزیت نسبی، به عنوان مبنای ارزیابی رقابت به کار می‌رفت. رقابتی بودن متفاوت از مزیت نسبی است و شمول بیشتری

نسبت به بهره وری دارد. تغییر از مزیت نسبی (که در آن، مزیت‌ها بر پایه عوامل تولید مشخص و بیشتر غیر قابل تغییر مانند زمین، آب و هوا و مانند آن‌ها تعیین می‌شوند) به مزیت رقابتی، تغییر از رویکردی غیر پویا به رویکردی پویا است که در آن، محیط رقابتی زیر نفوذ مدیران و سیاست گذاران قرار می‌گیرد.

رقابتی بودن قابل اندازه گیری است و این امکان را به مدیران شهری می‌دهد تا جایگاه شهر خود را در میان دیگر شهرها در شبکه پیچیده شهری جهانی مشخص ساخته و فرصتی برای ارتقای آن پیدا کنند (دیک ۱۳۹۳، ۹۰). در این راستا است که مدیران شهری که تمایل به اندازه گیری عملکردشان در برابر دیگران دارند به مقایسه شاخص‌های عملکردی برای شهر خود و دیگر شهرها می‌پردازند (Harris 2007, 5; Popescu 2011). لیست‌های رتبه بندی زیادی وجود دارند که در آن شهرها را بر اساس ویژگی‌هایی رتبه بندی می‌کنند. هرچند هنوز یک اجماع جهانی برای این شاخص‌های عملکردی وجود ندارد، اما برخی از نهادهای دانشگاهی و بین المللی با معرفی شاخص‌های مدنظر خود به ارائه رتبه بندی شهرها می‌پردازند. مدیران شهری نیز اغلب یک سیستم رتبه بندی ایجاد می‌کنند که در آن همه شرکت کنندگان رتبه بندی می‌شوند (UNHABITAT 2013, 3). در برخی از کشورها، تخصیص منابع به وسیله حکومت مرکزی بر مبنای رقابتی صورت می‌گیرد (Serrano 2003, 92)، که اهمیت رتبه بندی میان شهرهای داخل یک کشور را نیز مشخص می‌سازد. رتبه بندی رقابت پذیری شهری یک راهنما برای متناسب کردن سیاست‌های شهری ملی است و به خودی خود یک بعد مهم از سیاست اقتصاد کلان و دنبال کردن توسعه ملی تلقی می‌گردد (Harris 2007) و گامی مثبت در جهت "آمایش سرزمین" است، زیرا تاثیری که رقابت پذیری شهری بر رقابت پذیری ملی در عرصه جهانی دارد به صورت مشهودی مورد تایید قرار گرفته است.

به طور خلاصه می‌توان گفت امروز، رقابت بین شهرها به یک اقدام مشترک برای کسب منابع از بخش‌های خصوصی و عمومی در حوزه‌های مختلف ملی و جهانی تبدیل شده است. نیاز هست که شهرها برای سرمایه گذاری خارجی، پروژه‌های ملی، خط مشی‌های امتیازی راهبردی و برای افزایش چشم اندازهای توسعه خود رقابت کنند (Ren et al. 2014, 3375). این امر، شهر را به سمت یک مکان خوش آیند برای زندگی، کار

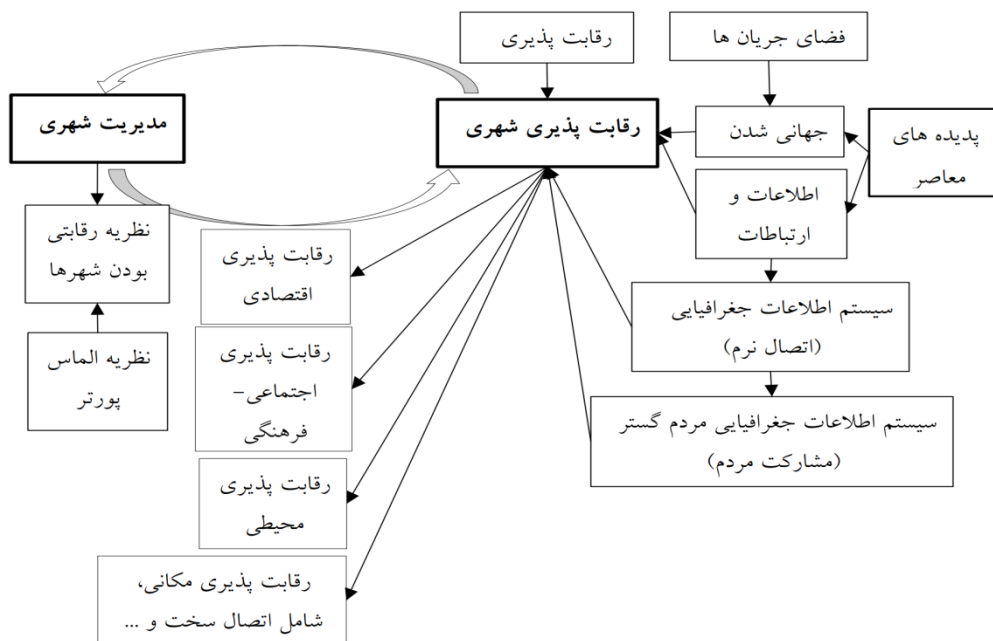
اطلاعات در درون و بین مناطق یکی از شاخص‌های اساسی الگوهای شهری است (لینچ (Lynch) ۱۳۹۰، ۲۴۵). پیشرفت در تکنولوژی اطلاعات و تغییر ساختارهای شهری، سبب ساز تغییر جهت رویکردهای سیاستی کشورها و مناطق از تکیه بر "مزیت‌های نسبی" بر "مزیت‌های رقابتی" شده و تلاش شهرها را برای قرارگرفتن بین مراکز مالی بزرگی همچون لندن، نیویورک، پاریس، توکیو و... دوجندان نموده است که به معنی اهمیت توجه به بحث رقابت پذیری شهری می‌باشد. در چارچوب تمرکز زدایی، مدیران شهری نه تنها با مسائل اجتماعی-فرهنگی سر و کار دارند، بلکه مسئولیت اقتصادی شهرهایشان و اثرات محیطی ناشی از فرآیند توسعه و همچنین توجه به بعد مکانی نیز بر عهده آنان است؛ از این رو، رقابت پذیری شهری می‌تواند در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی و همچنین مکانی بررسی شود. به عبارت دیگر، چهار مولفه رقابت پذیری شهری عبارتند از: اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی و مکانی. شناسایی کامل مولفه‌های تعیین کننده توان رقابتی یک شهر و اقدام در جهت بهبود آن‌ها، از جمله وظایفی است که مدیر شهر بر عهده دارد. این شناسایی به درک موثر موقعیت فعلی شهرها و امکان پیش بینی، تدوین و اجرای سیاست‌های توسعه اثر بخش تر، به صورتی هدف مند کمک می‌کند.

و سرمایه گذاری تبدیل خواهد کرد که مقصد ترجیحی افراد (خلاقان، گردشگران، نخبگان، ماهران، سرمایه داران، کارآفرینان، و ...) باشد.

بیان مساله

شهرها، متاثر از پدیده‌های معاصر خود می‌باشند (نمودار ۱). یکی از پدیده‌های معاصر، جهانی شدن می‌باشد. شهرها در پی کسب جایگاه در سلسله مراتب جهانی می‌باشند. همزمان با ظهور جهانی شدن و اقتصاد دانش بنیان، تقسیم کار سنتی کشورها مبتنی بر مزیت‌های نسبی به سمت مزیت رقابتی تغییر پیدا کرد. نظریه مزیت رقابتی در تکمیل کاستی‌های نظریه مزیت نسبی به وجود آمده که بر ویژگی‌های قاطع یک واحد متمرکز است و به بنگاه‌های آن اجازه ایجاد و نگهداشت مزایای رقابتی در زمینه ای خاص را می‌دهد (Kitson et al. 2004). جهانی شدن باعث اهمیت بخشیدن به مفهوم رقابت پذیری در شهرها شده است.

از دیگر پدیده‌های معاصر، اطلاعات می‌باشد. دسترسی به اطلاعات ممکن است کلید کیفیت محیط باشد. ریچارد مایر بر این اساس نظریه شهرها را ساخته و ملوین وبر اظهار می‌دارد که تغییر کنونی در وسایل ارتباطی مهم ترین عامل تعیین کننده در شکل گیری جدید الگوهای شهری است. به تصویر کشیدن جریان

نمودار (۱): پدیده‌های معاصر شهری و ارتباط آن‌ها با رقابت پذیری شهری

منبع: محقق

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های اصلی تحقیق عبارتند از:

- فرضیه اول: مشارکت مردم بر اتصال نرم تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه دوم: مشارکت مردم بر رقابت پذیری مکانی تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه سوم: اتصال نرم بر رقابت پذیری مکانی تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه چهارم: رقابت پذیری مکانی بر رقابت پذیری اقتصادی تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه پنجم: رقابت پذیری مکانی بر رقابت پذیری شهری تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه ششم: رقابت پذیری اقتصادی بر رقابت پذیری شهری تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه هفتم: مشارکت مردم از طریق اتصال نرم بر رقابت پذیری مکانی تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه هشتم: رقابت پذیری مکانی از طریق رقابت پذیری اقتصادی بر رقابت پذیری شهری تاثیر مثبت و معناداری دارد.
- فرضیه‌های فرعی تحقیق عبارتند از:
- فرضیه اول: مشارکت مردم بر اتصال سخت تاثیر مثبت و معناداری دارد.
  - فرضیه دوم: اتصال نرم بر اتصال سخت تاثیر مثبت و معناداری دارد.

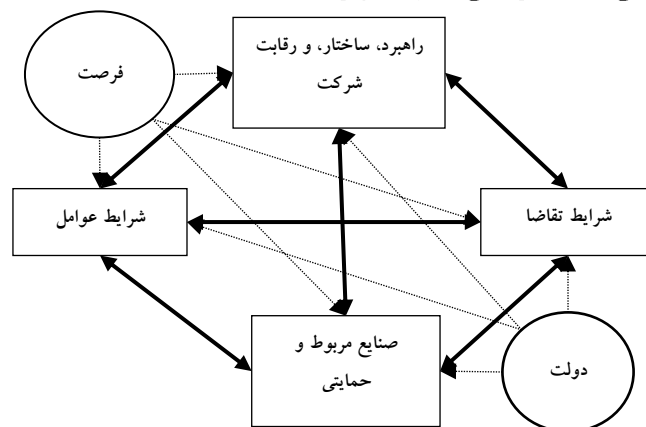
چهارچوب نظری

نظریه پورتر، مدل الماس (مزیت رقابتی) نام دارد. طبق نظریه وی، ملت‌ها برای موفق شدن در صنایع یا بخش‌های صنعتی، جایی که "الماس" ملی مطلوب‌ترین

باشد، محتمل‌ترین هستند. این الماس چهار مولفه وابسته به هم دارد: شرایط عوامل؛ شرایط تقاضا؛ صنایع مربوط و حمایتی؛ راهبرد، ساختار، و رقابت شرکت. علاوه بر این، دو عامل خارجی وجود دارند: فرصت و دولت (نمودار ۲) (Porter 1990a, 127). نظریه رقابتی بودن شهرها از نظریه پورتر گرفته شده است. بر اساس نظریه رقابتی بودن شهرها، مدیریت شهری عبارت است از تلاش برای ایجاد شهری رقابتی تر، منصفانه تر و پایدارتر (دیک ۱۳۹۳، ۳۵).

اهمیت و هدف پژوهش

دلایلی از جمله آزادسازی تجارت، تمرکززدایی و ... باعث می‌شود تا مسئولیت بسیاری از عوامل مهم رقابت بر سطوح پایین تر از سطح ملی نهاده شود (Webster, & Muller 2000). نواحی شهری می‌بایستی توان مندی‌های بالقوه خود را به نحوی به کار گیرند که به تقویت موقعیتشان در رقابت با دیگر نواحی شهری بی انجامد؛ از این رو، لزوم نیاز به رفتار رقابتی آشکار می‌شود. رقابت پذیری شهری در سطح حکومت‌های ملی و تعاملات جهانی به یک جزء حیاتی در رقابت پذیری اقتصاد ملی تبدیل شده است. رابطه بین رقابت پذیری شهری و ملی تاکید شده است. همچنین، می‌توان از نتایج ارزیابی رقابت پذیری شهری بین شهرهای یک کشور به عنوان یک راهنما برای متناسب ساختن سیاست‌های شهری ملی بهره گرفت. این امر می‌تواند در عرصه ملی یک بعد مهم از سیاست اقتصاد کلان و توسعه اقتصادی ملی را تشکیل دهد؛ از این رو اهمیت و ضرورت پرداختن به بحث رقابت در سطح شهر مشخص می‌شود.

نمودار (۲): عوامل رقابت پذیری ملی

منبع: Porter 1990a, 127

رقبا پیروز شوند، سلطه خود را گسترش داده، و تضمین نسبت به پایداری برای حفظ قدرت و سلطه یا تامین مستمر نیازهای خود فراهم آورند (احمدی پور و همکاران ۱۳۹۲، ۱۵۳ به نقل از حافظ نیا ۱۳۸۵، ۱۸۸).

تمرکز پژوهش حاضر بر روی مولفه‌های مکانی رقابت پذیری شهری می‌باشد و قصد دارد که این مولفه‌ها را جهت ارائه به مدیران شهری تبیین نماید. مولفه‌های مکانی شامل شامل متغیرهایی می‌باشد که از جمله آن‌ها اتصال سخت است که شامل دسترسی و زیرساخت‌های فیزیکی یک شهر است. از آن جایی که اتصال نرم، رابط کاربری انسان و کامپیوتر را پشتیبانی می‌کند که افراد را قادر می‌سازد به طور کامل از اتصال سخت سود برند و بهره‌وری افراد و سازمان‌های را افزایش می‌دهد، در کنار اتصال سخت بررسی شده است. علاوه بر این، به علت اهمیت تمرکززدایی، مشارکت مردم نیز از جمله عواملی است که در این پژوهش در نظر گرفته شده است.

ادبیات پژوهش

این قسمت شامل مروری بر ادبیات پژوهش، شامل ارائه تمام نتایج به دست آمده توسط دیگر محققان در چند سال اخیر در دنیا می‌باشد که شامل نقطه نظرها و تعاریف رقابت پذیری شهری می‌باشد:

نقطه نظرهای رقابت پذیری شهری: نقطه نظرهای رقابت پذیری شهری را می‌توان از دیدگاه‌های مختلف بررسی کرد که عبارتند از: اقتصادی؛ مدیریتی؛ اقتصادی و مدیریتی (عوامل دولتی)؛ اقتصادی و مدیریتی (عوامل دولتی)، و توسعه پایدار؛ تاریخی، و اجتماعی-فرهنگی؛ و تجربی/عملی و ...

تعاریف رقابت پذیری شهری: نظریه پردازان، سازمان‌ها، موسسه‌ها، و ... تعاریف مختلفی را برای رقابت پذیری شهری ارائه داده‌اند (جدول ۱).

مرور مدل‌های اصلی رقابت پذیری شهری نشان می‌دهد که اکثر مدل‌ها بر روی مولفه‌های اقتصادی که رقابت پذیری شهری را تحت تاثیر قرار می‌دهد تاکید دارند و به دیگر مولفه‌ها توجه کمی دارند یا توجهی ندارند.

از آن جایی که قسمت عمده اطلاعات لازم برای مدیریت یک شهر جنبه مکانی دارد، مانند قطعات ملکی زمین، شبکه راه‌ها، زیرساخت خدمات شهری و ... و همچنین این مساله که گرچه شهرها مثل موسسه‌ها رقابت نمی‌کنند، اما برخی شهرها محیط بهتری نسبت به سایر شهرها برای کسب و کار موسسه‌ها فراهم می‌کنند (Parkinson, & Boddy 2004) و زمینی را فراهم می‌آورند که بر آن بازارها فعالیت دارند (Harris 2007, 6)، ضرورت توجه به مولفه‌های مکانی حتی پیش از مولفه‌های اقتصادی آشکار می‌شود.

زیرساخت وسیع و موثر برای اطمینان بخشی به عملکرد موثر اقتصاد حیاتی است، از آن جا که یک عامل مهم در تعیین مکان فعالیت اقتصادی و انواع فعالیت‌ها و بخش‌هایی است که می‌تواند در داخل کشور توسعه یابد (Schwab 2014-2015, 6). فناوری اطلاعات و ارتباطات در واقع فناوری غالب در هزاره جدید است (علیزاده اصل و همکاران ۱۳۹۲، ۲۲۴ به نقل از هافکین، و تاگارت، ۱۳۸۳، ۲۵). امروزه یکی از نظریه‌های جدید شهری مورد توجه سیاست مداران علوم شهری استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در سطح شهرها می‌باشد (علیزاده اصل و همکاران ۱۳۹۲، ۲۲۳). دکتر یانگ کیانگ یکی از حوزه‌های رقابت پذیری شهری را زیرساخت‌ها و به خصوص زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات تعریف می‌کند (خواجه‌بویی ۱۳۸۹، ۶۱). زیرساخت داده مکانی را می‌توان یکی از ابزارهای متکی به قدرت دانست که تلاش می‌کند ارزش‌ها، پتانسیل‌ها و فرصت‌های مکان را مشخص نماید تا منافع و نیازهای بازیگران قدرتمند تامین شود و ایشان در برابر

جدول (۱): تعاریف رقابت پذیری شهری از دید نظریه پردازان/سازمان‌ها/موسسه‌ها

تعاریف رقابت پذیری شهری	سال	نظریه پرداز/سازمان/موسسه
رقابت بر سر بازارهای محصول، سرمایه گذاری داخلی، استقرار شرکت، جمعیت، گردشگران، وقایع ویژه، و منابع مالی دولت	۱۹۸۹	Harvey
	۱۹۹۹	Lever, & Turok
	۱۹۹۳	Paddison
قادر ساختن و نگهداری شهری به عنوان مکان‌های جذاب زندگی	۱۹۹۹	Van der Berg, & Braun
توانایی رقابت موفق با دیگر شهرها در جذب شرکتها و کارگران، برای نگهداری یا قوی کردن موقعیت	۱۹۹۰	Porter

تعریف رقابت پذیری شهری	سال	نظریه پرداز/سازمان/موسسه
	۱۹۹۵	Friedmann
ارتقاء استانداردهای زندگی، افزایش فرصت‌های شغلی و توانایی یک ملت برای حفظ تعهدات بین المللی اش.	۱۹۸۴	Presidents' Commission on Competitiveness
توانایی تولید ثروت بیش تر نسبت به رقبا در بازار جهانی	۱۹۹۴	IMD گزارش World Competitiveness Yearbook
برنامه ریزی برای فعالیت‌های آینده شهر در جهت تحت کنترل در آوردن، به جای پذیرش منفعلانه در جهت بهبود جایگاه شهر در نظام سلسله مراتب جهانی	۱۹۹۵	Kresl
بهبود آوازه منطقه و جذب سرمایه‌ها و زیرساخت‌های انسانی، سرمایه‌های اجتماعی، هم یاری و یادگیری جمعی و وابستگی‌های غیر تجاری	۱۹۹۶	Cheshire, & Gordon
توانایی اقتصادی برای جذب و نگهداشت بنگاه‌های دارای سهم ثابت یا فزاینده از بازار در یک فعالیت هم زمان با نگهداشت یا افزایش استانداردهای زندگی	۱۹۹۷	Storper
بهره وری، بهبود کسب و کار، نرخ اشتغال، ظرفیت یادگیری، نوآوری، محیط تجاری، جلب سرمایه با هدف افزایش درآمد، کاهش نرخ بیکاری و در نتیجه افزایش کیفیت و استانداردهای زندگی.	۱۹۹۹	Begg
ایجاد مکانی جاذب برای سرمایه و فعالیت‌های اقتصادی، چه به طور ضمنی و چه به صراحت	۱۹۹۹	Cheshire
افزایش سطح کار آفرینی، ایجاد اشتغال، کاهش فقر، جذب نیروی کار ماهر،	۱۹۹۹	Linnamaa
درجه ای که در آن تحت شرایط بازار آزاد و عادلانه، امکان تولید کالاها و خدماتی وجود دارد و خدماتی که آزمون بازارهای بین المللی را فراهم می‌کنند.	۲۰۰۰	OECD
توانایی یک منطقه شهری برای تولید و فروش مجموعه ای از محصولات (کالاها و خدمات محلی) که ارزش مناسب (نه پایین ترین قیمت) را در مقایسه با محصولات قابل مقایسه سایر مناطق شهری نشان می‌دهد.	۲۰۰۰	Webster, & Muller
افزایش منابع سرمایه، کنترل بازارها، رفاه جامعه محلی	۲۰۰۱	Gordon, & Cheshire
یک پدیده شبکه ای	۲۰۰۲	Beaverstock et al.,
توانایی در تولید درآمد و نگهداشت سطح اشتغال در هنگام رویارویی با رقابت داخلی و بین المللی	۲۰۰۲	DTI
توانایی جذب جریان‌های اطلاعات، فناوری، سرمایه، فرهنگ، مردم و سازمان‌ها	۲۰۰۲	Kostiainen
جذب نیروی انسانی خلاق و سرمایه و توانایی اقتصادی در ایجاد شرایطی برای افزایش استانداردهای زندگی ساکنان، فراهم آوردن شرایط مطلوب برای کسب و کار و جذب بنگاه‌های بهره ور	۲۰۰۲	Malecki
جذب سرمایه‌های سیال و افزایش کار آفرینی برای ایجاد اشتغال و رویارویی با فقر، جذب مردم برای ارائه مالیات و رای در عرصه‌های سیاسی	۲۰۰۳	Serrano
جذب سرمایه‌های عمومی، خصوصی و خارجی، جذب نیروی کار ماهر، کارآفرینان و کارگران خلاق و از این طریق بهبود نوآوری در بازار نیروی کار	۲۰۰۴	Budd, & Himis
رقابت بر سر موقعیت مرکز خدمات منطقه ای، محصولات تجاری شده ملی و بین المللی، سرمایه گذاری داخلی، جمعیت ماهر مهاجر، میزان قراردادهای بین المللی، فستیوال‌های فرهنگی، رویدادهای ورزشی و دیگر اتفاقات ویژه	۲۰۰۵	Buck et al.
توانایی یک شهر برای خلق ثروت به بهترین روش در مقایسه با سایر شهرهای دنیا	۲۰۰۵	Yongqiang
جذب فعالیت‌ها با هدف افزایش درآمد سرانه که با اهداف برابری فضایی در تضاد است.	۲۰۰۶	Pike, et al.
توانایی ارتقاء پیوسته فضای کسب و کار، مبنای مهارتی، زیرساخت فرهنگی، اجتماعی و فیزیکی	۲۰۰۶	et al. Simmie
توانایی اقتصاد شهری در رشد مستمر و یا حفظ استانداردهای زندگی	۲۰۰۸	The Global Urban Competitiveness Project
رشد اقتصادی در مکانی که از سطح بالای بهره وری نیروی کار و سطح بالای اشتغال ناشی می‌شود.	۲۰۰۹	Lengyel
حفظ منابع و بهبود سلامت شهروندان از طریق مدیریت بهینه عوامل داخلی و خارجی	۲۰۰۹	Sinkienė
مقایسه توانایی یک شهر در ارتقاء مزیت‌های اقتصادی بیرونی و کارایی سازمانی درونی برای جذب و کنترل نمودن و تبدیل منابع	۲۰۱۲	Ni
توانایی جذب عوامل، استفاده از محیط، توسعه صنعت، تولید محصولات، دستیابی به بازار، و خلق بزرگ ترین فرصت‌ها در حالتی سریع و موثر	۲۰۱۲	WEF
پدیده ای است که به منظور کسب بیشترین منافع (به ویژه اقتصادی، اجتماعی، و توسعه ای) برای برنده رخ می‌دهد.	۲۰۱۳	Kapitsinis, & Metaxas
مجموعه ای از عوامل، خطی مشی ها، نهادها، راهبردها و فرآیندهایی که سطح بهره وری پایدار شهر را مشخص می‌کند.	۲۰۱۴	WEF (Schwab)

وجود دارند، همچنین از دهه ۱۹۸۰ میلادی، سازمان‌های بین‌المللی مختلفی بر روی توسعه مفهوم رقابت پذیری پرداخته‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به گزارش کمیسیون ریاست جمهوری ایالات متحده در زمان ریگان، در خصوص تعریف رقابت پذیری ملی (کمیسیون رقابت پذیری رئیس جمهوری آمریکا ۱۹۸۴) اشاره نمود.

مطالعه‌های پیشین، بیشتر رقابت پذیری شهری را از چشم انداز اقتصادی ارزیابی کرده‌اند و مطالعات کمی شرایط مکان را به عنوان عواملی که ممکن است بر صنعتی شدن محلی و شهرنشینی تاثیر داشته باشد در نظر گرفته‌اند (Ren et al. 2014, 3374). ابعاد رقابت پذیری شهری در پژوهش‌های پیشین عبارتند از:

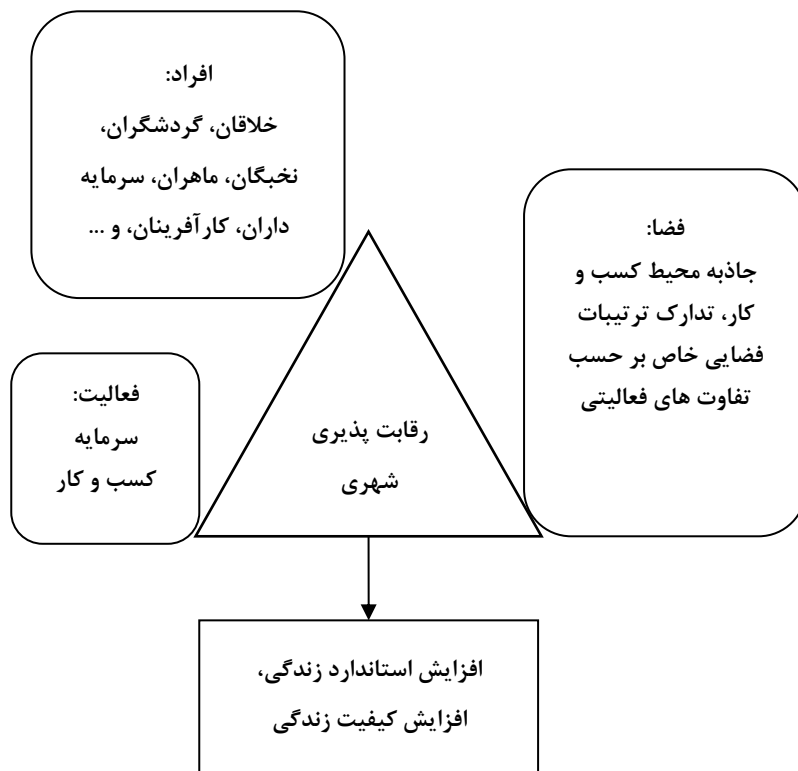
الف) بعد اقتصادی: در بیشتر مفاهیم و روش‌شناسی‌های رقابت پذیری شهری دیدگاه اقتصادی غالب است (Hu 2011; Hu et al. 2013). از منظر بسیاری از محققین، مبانی رقابت پذیری شهری در مفهوم رقابت پذیری اقتصادی نهفته است و با معیارهای موفقیت اقتصادی سنجیده می‌شود (Kresl, & Singh 1994, Parkinson, & Boddy 2004; 1999).

جمع بندی تعاریف رقابت پذیری شهری: در جمع بندی تعاریف رقابت پذیری شهری، می‌توان سه عامل کلی افراد، فضا و فعالیت را در نظر گرفت که در نهایت منجر به افزایش استاندارد و کیفیت زندگی می‌شود (نمودار ۳).

پیشینه پژوهش

با مروری بر گذشته موضوع مشخص گردید که گویا اولین مطالعه مهم رقابت پذیری متعلق به سمپوزیوم تحقیقی بود که توسط مدرسه کسب و کار هاروارد در ۱۹۸۵ حمایت شد. مطالعه رقابت پذیری شهری به طور قابل ملاحظه‌ای طی ۳۰ سال گذشته گسترش یافته است (UNHABITAT 2013, 7). تنوع رو به رشدی از مطالعات تجربی مانند مطالعات نظریه‌ای که طی دهه گذشته منتشر شد، به ویژه روی رقابت پذیری شهری و منطقه‌ای متمرکز شد (Porter 1995; Begg 2002; Parkinson, & Boddy 2004; Buck et al. 2005; OECD 2006a).

در میان منابع علمی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر، مجله‌ها، ناشران، سازمان‌های بین‌المللی و ...

نمودار (۳): جمع بندی تعاریف رقابت پذیری شهری
منبع: محقق

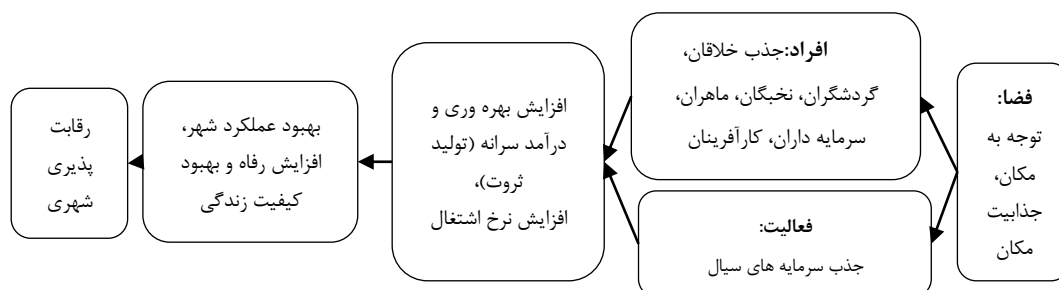
سیال شود، به دغدغه بسیاری از صاحب نظران علوم شهری و منطقه ای تبدیل گشت. از این رو بررسی ارتباط میان رقابت پذیری و مکان در دستور کار قرار گرفت. رقابت پذیری مکان در نمودار ۴ رسم شده است.

سایر ابعاد رقابت پذیری شهری: بر نشان دادن اهمیت ابعاد غیر اقتصادی در رویکرد مفهوم سازی و روش شناسی رقابت پذیری شهری نظیر کیفیت زندگی (Begg 1999; Sinkienė 2009)، قابلیت زندگی (Ling, & Yuen 2010)، حکمرانی شهری (Shen 2004)، تسهیلات شهری (Florida 2003)، انسجام اجتماعی (Ranci 2011) و پایداری محیط زیست (Petrella 2000) تاکید شده است و در همین ارتباط نیز درباره اهمیت به کارگیری یک رویکرد جامع درباره رقابت پذیری شهری که شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی باشد به بحث پرداخته اند (Ng, & Hill 2003; Jiang, & Shen 2010; Shen 2004) در نهایت، Jiang, & Shen 2010 یک رویکرد توسعه پایدار که به صورت متعادل شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردد را پیشنهاد می‌دهند. به اعتقاد آن‌ها، این ابعاد از درون وابسته به هم بوده و در رقابت پذیری جامع شهری سهیم هستند (کارگرسامانی ۱۶، ۱۳۹۳).

پیشینه پژوهش‌های خارجی و داخلی در زمینه رقابت پذیری شهری: پیشینه پژوهش‌های خارجی و داخلی در زمینه رقابت پذیری شهری در تعدادی از منابع خارجی و داخلی در جدول ۲ آورده شده است:

ب) بعد مکانی: مولفه‌های سازمان فضایی عبارتند از: جمعیت، فضا، و فعالیت. برنامه ریزی با هدف تنظیم ساختارهای فضایی هنگامی که با فعالیت سر و کار دارد به مساله انتخاب مکان مناسب بنگاه‌ها (بهبود شرایط کسب و کار برای جذب بنگاه‌ها) می‌پردازد. دو دیدگاه مختلف در مورد فضا وجود دارد. دیدگاه مطلق به فضا (نیوتونی یا لاینیتزی) که فضا و مکان را معادل هم می‌داند و دیدگاه نسبی یا وابستگی به فضا که فضا و مکان را به صورت دیالکتیکی به یکدیگر مرتبط و وابسته می‌داند. در این دیدگاه، شکل‌گیری مکان ناشی از جریان‌ها و فعالیت‌های شکل دهنده فضا است (Davoudi, & Strange 2009). مکان به واحد فضایی اداری مرزی اطلاق می‌شود که تحت مدیریت یک نهاد سیاسی یا اداری قرار دارد و به فضاهای توسعه، شکل‌دهی و جغرافیایی می‌دهد (Pike et al. 2006, 35).

این واحد فضایی گستره وسیعی از بسترهای مختلف را در بر دارد که یکی از آن‌ها شهر می‌باشد (Camagni 2002). اهمیت مکان به عنوان بستر و مبنایی برای ایجاد هماهنگی میان نیروها و اهداف مختلف در اواخر دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی و مجدد در اواخر قرن ۲۰ و با تدوین چشم انداز توسعه فضایی اروپا (ESDP) رخ داده است. از دهه ۱۹۹۰، به ویژه پس از یکپارچگی اقتصادهای ملی در قالب بلوک‌های تجاری مانند اتحادیه اروپا و آزاد شدن سرمایه و نیروی انسانی از قید مکان (تحرک سرمایه و نیروی انسانی)، توجه به سمت مسائل مکان جلب شد. با توجه به تحرک سرمایه، مکان‌ها برای جذب آن در رقابتند (Dukic et al. 2012). برنامه ریزی توسعه فضایی به شیوه ای که باعث افزایش رقابت پذیری مکان و موفقیت آن در جذب سرمایه و نیروی انسانی

نمودار (۴): رقابت پذیری مکان

منبع: محقق

جدول (۲): جمع بندی پیشینه پژوهش‌های خارجی و داخلی رقابت پذیری شهری

نوع پژوهش	عنوان	شاخص رقابت پذیری مکانی شهری
	رقابت پذیری شهری و ارتقاء زیرسیستم‌های شهری: تکنولوژی‌ها و کاربردها	دسترسی، مرکزیت
	ارزیابی رقابت پذیری شهری در استان شاندرنگ	زیرساخت: سرانه مساحت راه، وسایل نقلیه عمومی به ازای هر میلیون نفر، کاربران تلفن ثابت به ازای هر میلیون نفر، کاربران اینترنت به ازای هر میلیون نفر، سرانه خدمات ارتباطات از راه دور، سرانه مصرف سالیانه برق، و نفوذ گاز
	اندازه گیری و تحلیل رقابت پذیری شهری پایتخت‌های استانی چین در ۲۰۱۰ تحت محدودیت‌های منطقه بندی اصلی کارکرد-گرا با استفاده از تحلیل‌های مکانی	دسترسی: اتصال راه ها، اتصال راه آهن و اتصال خطوط هوایی هیپسوگرافی: ارتفاع، شیب
	رقابت پذیری شهری: مفهوم، عوامل، مدل	موقعیت، قابلیت دسترسی، و زیرساخت شهر
خارجی	گزارش رقابت پذیری جهانی	زیرساخت: سرعت راه، مستقیم بودن راه، چگالی راه آهن، نرخ برق رسانی، نرخ پوشش شبکه سیار، دسترسی به آب شرب بهبود یافته؛ اتصال: اتصال خطوط هوایی، اتصال خطوط کشتی رانی کیفیت زیرساخت‌های جاده ای، هوایی، راه آهن؛ ظرفیت خطوط هوایی؛ وضعیت خطوط تلفن ثابت و همراه؛ کیفیت الکترونیسته؛ زیرساخت فناوری (وجود فناوری‌های روز، میزان افراد استفاده کننده از اینترنت، پهنای باند اینترنت، پوشش تلفن همراه)
	گزارش رقابت پذیری شهری جهانی	شاخص اتصال مکانی: شرایط مکان (راحتی مکان): مکان طبیعت (فاصله تا رودخانه، دریاچه یا دریا)، مکان اجتماع (فاصله تا شهرهای جهانی معروف و شهرهای بین قاره ای)؛ حمل و نقل زمینی: تعداد خطوط راه آهن، تعداد خطوط بزرگراه؛ حمل و نقل آبی: ظرفیت کانتینر، اطاق بار اسکله؛ حمل و نقل هوایی: جابجایی هواپیما، ظرفیت مسافر، بار جابجا شده
	شبکه شهرها در امتداد راه ابریشم، گزارش رقابت پذیری شهری جهانی ۲۰۱۷	آسانی سفر جاده، فاصله از دریا، تعداد مسیرهای هوایی
	کتاب سالانه رقابت پذیری جهانی	زیرساخت‌های پایه، فناوری، و علمی
	گزارش رقابت پذیری اروپا	تراکم راه‌ها (طول راه ها/تعداد وسیله نقلیه)؛ تراکم وسیله (تعداد وسیله نقلیه/هر ۱۰۰۰ نفر)؛ تراکم راه آهن (طول راه آهن (کیلومتر)؛ حمل و نقل هوایی (میزان مسافر هوایی/هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت)
	واحد اطلاعات اقتصادی	سرمایه‌های کالبدی
داخلی	تعیین راهبردهای رقابت پذیری شهر تهران	زیرساخت اطلاعاتی شهر
	طراحی مدل رقابت پذیری شهری با تکیه بر شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در بستر فرآیند جهانی شدن	زیرساخت: فرودگاه‌های داخلی و بین المللی، فناوری اطلاعات، توسعه شبکه حمل و نقل شهر

تخمین پارامترها، تعیین برازش مدل با داده‌های گردآوری شده و اصلاح آن است، دست یافت. از آن جا که تاکید این پژوهش بر روی بعد مکانی رقابت پذیری شهری است، متغیرهای این بعد عبارتند از:

(الف) موقعیت مکانی
(ب) هیپسوگرافی: ارتفاع، شیب
(ج) شرایط مکان: مکان طبیعت (فاصله از دریا و ...)، مکان اجتماعی

روش پژوهش و معرفی جامعه آماری

روش پژوهش: با استفاده از مدل معادلات ساختاری، به دلیل این که تجزیه و تحلیل همزمان k متغیر مستقل و n متغیر وابسته مد نظر می‌باشد، برازش مدل برای تحقق فرضیه‌ها انجام می‌شود. برای مدل سازی مراحل طی می‌گردد که یکی پس از دیگری دنبال شود تا بتوان به اهداف خود که تدوین یک مدل،

د) اتصال سخت: شامل دسترسی، و زیرساخت‌های فیزیکی می‌باشد.

د-۱) دسترسی: اتصال راه زمینی، اتصال راه آهن، اتصال راه‌های هوایی، اتصال خطوط کشتی رانی
 د-۲) زیرساخت فیزیکی: راه زمینی (تعداد خطوط بزرگراه، طول راه ها، سرانه مساحت راه، مستقیم بودن راه، سرعت راه)، راه آهن (طول راه آهن، چگالی راه آهن، تعداد خطوط راه آهن)، راه هوایی (تعداد مسیرهای هوایی، میزان مسافر حمل شده، بار هوایی حمل شده)، راه آبی (ظرفیت کانتینر، اطاق بار اسکله)، تلفن ثابت (سرانه خطوط تلفن مشغول به کار)، تلفن همراه (نرخ پوشش شبکه)، برق (نرخ برق رسانی، سرانه مصرف سالیانه برق)، آب (سرانه دسترسی به آب شرب بهبود یافته)، فاضلاب (دفع مناسب فاضلاب شهری)، گاز (ضریب نفوذ گاز)، تعداد اداره‌های پست به ازای جمعیت، تعداد تخت‌های بیمارستان به ازای جمعیت، تعداد فرودگاه‌های داخلی و بین‌المللی، شبکه/تسهیلات حمل و نقل داخلی و بین‌المللی

ه) اتصال نرم (زیر ساخت دیجیتال/داده مکانی): برای اتصال نرم از زیرساخت داده مکانی نام برده می‌شود، که شامل اطلاعات و فناوری می‌باشد. و از آن جایی که اتصال نرم، رابط کاربری انسان و کامپیوتر را پشتیبانی می‌کند که افراد را قادر می‌سازد به طور کامل از اتصال سخت سود برند و بهره‌وری افراد و سازمان‌ها را افزایش می‌دهد، در این قسمت عنوان می‌شود.

ه-۱) اطلاعات: تعداد لایه‌های فراداده، حجم مجموعه داده در دسترس

ه-۲) فناوری: اتصال وب (تعداد کاربران اینترنت به ازای جمعیت)، سرانه خدمات ارتباطات از راه دور، زیرساخت فناوری، در دسترس بودن نرم افزار مکانی، توسعه اطلاع رسانی مکانی، فرهنگ منابع باز

معرفی جامعه آماری: برای تجزیه و تحلیل داده-

های جمع‌آوری شده از ۱۱۰ نفر (حجم نمونه بزرگ تر یا مساوی ۱۰ برابر تعداد متغیرهای مدل اندازه‌گیری که دارای بیشترین متغیر در میان مدل‌های اندازه‌گیری مدل اصلی تحقیق است، عدد ۱۱ می‌باشد)، ابتدا آمار توصیفی که به توصیف متغیرهای اصلی و ویژگی‌های

جمعیت شناختی تحقیق مانند جنس، سن، تحصیلات، شغل می‌پردازد، مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس آمار استنباطی مطرح می‌گردد. در آمار استنباطی از آزمون نرمال بودن داده‌ها (کلموگروف-اسمیرنوف)، ضریب همبستگی اسپیرمن/پیرسون، آزمون t تک نمونه‌ای مستقل/ناپارامتری دوجمله‌ای، و آزمون کرویت بارتل و KMO به وسیله نرم افزار SPSS24 استفاده شده است. همچنین جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق از مدل معادلات ساختاری (SEM) با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) به وسیله نرم افزار Smart PLS استفاده شده است (جدول ۳).

جدول (۳): فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های اصلی	
۱	مشارکت مردم ← اتصال نرم
۲	مشارکت مردم ← رقابت پذیری مکانی
۳	اتصال نرم ← رقابت پذیری مکانی
۴	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری اقتصادی
۵	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری شهری
۶	رقابت پذیری اقتصادی ← رقابت پذیری شهری
۷	مشارکت مردم ← اتصال نرم ← رقابت پذیری مکانی
۸	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری اقتصادی ← رقابت پذیری شهری
فرضیه‌های فرعی	
۱	مشارکت مردم ← اتصال سخت
۲	اتصال نرم ← اتصال سخت

تجزیه و تحلیل داده‌ها و مدل (بحث و تفسیر) در مدل معادلات ساختاری در نهایت برازش مدل کلی انجام می‌شود. مدل کلی شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری می‌شود و با تایید برازش آن، بررسی برازش در یک مدل کامل خواهد شد. برای بررسی برازش مدل کلی تنها یک معیار به نام GOF وجود دارد. حدود معیار GOF بین ۰ و ۱ بوده و سه مقدار ۰،۰۱، ۰،۲۵ و ۰،۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای آن معرفی شده است. معیار GOF توسط Tenenhaus et al. 2004 ابداع گردید.

شاخص برازش مدل کلی، مجذور ضرب دو مقدار متوسط مقادیر اشتراکی (Communalities) و متوسط ضریب تعیین (R2 Average) است. معیار GOF این مدل برابر ۰،۶۴ به دست آمده است که از مطلوبیت کلی مدل حکایت داشته و اجازه ورود به بخش بررسی فرضیه (ها) صادر می‌گردد (جدول ۴).

استفاده از فرضیه‌های پنجم و هفتم اصلی، نظریه این پژوهش مطرح می‌گردد.

(جدول ۴): برازش مدل کلی با معیار GOF

R ²	Communalities	GOF = $\sqrt{\text{Communalities} \times R^2}$
۰.۶۰	۰.۶۹	۰.۶۴

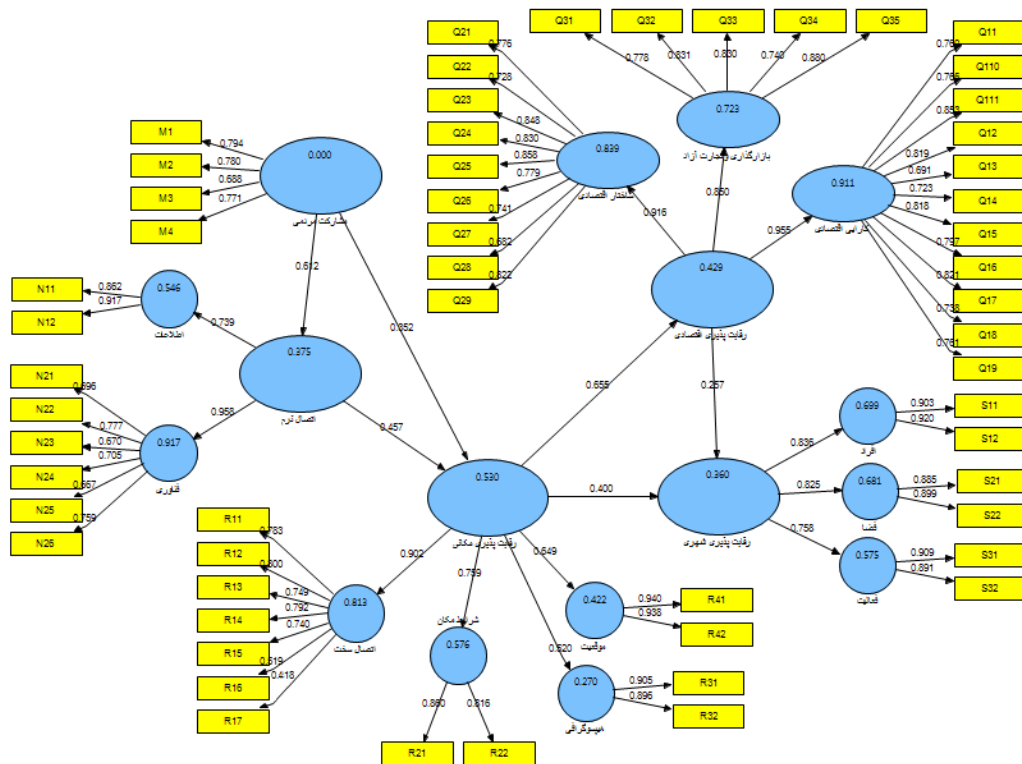
نظریه پژوهش: رقابت پذیری شهری را می‌توان با مشارکت مردم و فناوری اطلاعات و ارتباطات ارتقا داد.

یافته‌های پژوهش

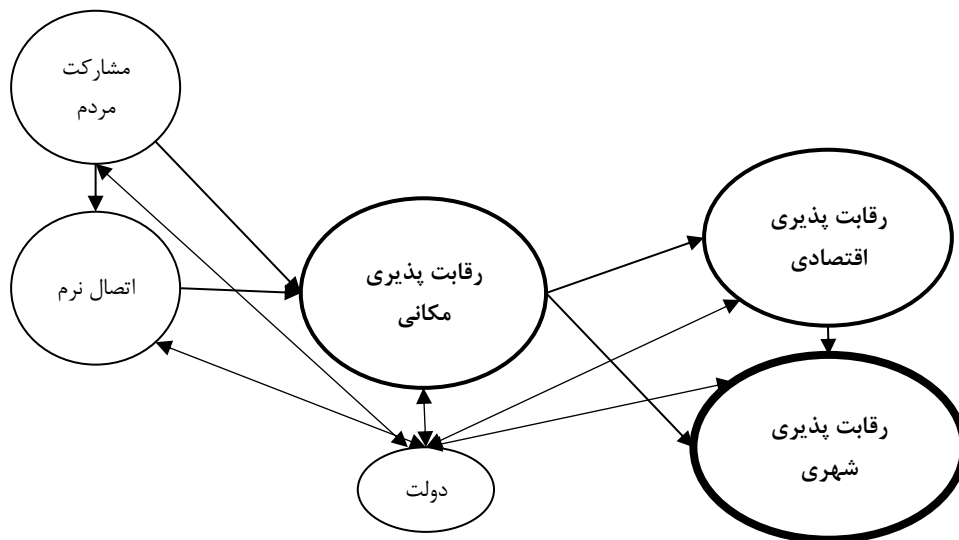
خلاصه ای از یافته‌های پژوهش در جدول ۵ مشاهده می‌شود، کل فرضیه‌ها تایید گردیدند. همچنین، با

جدول (۵): یافته‌های پژوهش

نتیجه	همبستگی اسپیرمن		آماره t	ضریب مسیر	مسیر مستقیم
	sig	r			
تایید	۰/۰۰	۰/۵۲۹	۹/۹۹	۰/۶۱۲	مشارکت مردم ← اتصال نرم
تایید	۰/۰۰	۰/۵۴۷	۳/۴۵	۰/۳۵۲	مشارکت مردم ← رقابت پذیری مکانی
تایید	۰/۰۰	۰/۵۸۹	۵/۲۸	۰/۴۵۷	اتصال نرم ← رقابت پذیری مکانی
تایید	۰/۰۰	۰/۵۹	۱۱/۴۸	۰/۶۵۵	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری اقتصادی
تایید	۰/۰۰	۰/۵۰۸	۳/۳۹	۰/۴۰۰	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری شهری
تایید	۰/۰۰	۰/۵۱۳	۲/۰۲	۰/۲۵۷	رقابت پذیری اقتصادی ← رقابت پذیری شهری
تایید	-	-	۳/۴۵	۰/۳۵۲	مشارکت مردم ← رقابت پذیری مکانی
تایید	-	-	۳/۳۹	۰/۴۰۰	رقابت پذیری مکانی ← رقابت پذیری شهری

نمودار (۵): مدل نظری پیش فرض تحقیق با ضرایب استاندارد شده بار عاملی فرضیه‌های اصلی

نمودار (۶): نظریه پژوهش

زندگی شهری برای شهروندان، مزیت‌های رقابتی خود را افزایش داده و به رشد بسیار شگفت‌انگیزی دست یافته‌اند. در صورتی که ارتقا رقابت پذیری شهری در شهری مد نظر باشد، نیاز هست که به بعد مکانی رقابت، با تاکید بر مشارکت مردم و فناوری اطلاعات و ارتباطات تکیه شود.

ارائه پیشنهادها

پیشنهادهای پژوهش حاضر در ارتباط با مولفه‌های نظریه عبارتند از:

- **مشارکت مردم مکانی**: ایجاد انگیزه جهت مشارکت مردم در تهیه اطلاعات مکانی
- **ارتباط نرم**: افزایش ضریب نفوذ اینترنت جهت دسترسی آن برای عموم، حذف محدودیت‌های پهنای باند و ...
- **رقابت پذیری مکانی**: باید برای جذب بازاریابان جغرافیایی شرکت‌های بزرگ با تقویت شاخص‌های رقابت پذیری مکانی (زیرساخت داده مکانی، دسترسی، زیرساخت فیزیکی) و ایجاد جاذبه‌های مکانی، اطمینان ایجاد کرد.
- **رقابت پذیری اقتصادی**: نه فقط صرف پایتخت بودن، بلکه بر اساس رتبه بندی رقابت پذیری مکانی محل استقرار شرکت‌ها، بنگاه‌ها، مراکز تجاری و ... تعیین شود.

نتیجه‌گیری و تحلیل

نتیجه‌گیری: در پژوهش حاضر بر بعد مکانی رقابت پذیری شهری تاکید شده و مدل نظری پیش فرض تحقیق تایید گردید. همان‌طور که در نظریه پژوهش نیز مشخص گردید، رقابت پذیری مکانی بر رقابت پذیری شهری تاثیر گذار است. رقابت پذیری مکانی آن‌گونه که ذکر گردید، شامل متغیرهای مختلفی است، یکی از آن‌ها اتصال سخت می‌باشد، که شامل زیرساخت و ... است. زیرساخت‌های شهری می‌توانند نقش مهمی را در ارتقاء رقابت مکانی بازی کنند. همچنین اتصال نرم نیز به عنوان یکی دیگر از متغیرهای رقابت پذیری مکانی می‌تواند نقش مهمی در رقابت پذیری شهری بازی کند. به عبارت دیگر، نوع، کیفیت و هزینه زیرساخت‌های موجود و به ویژه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌توانند بر روی رقابت تاثیر گذارند. همچنین مشارکت مردم به عنوان یک عامل مهم در تمرکززدایی دارای اهمیت فراوان است و دارای تاثیر بر روی رقابت پذیری مکانی می‌باشد.

تحلیل: نیاز به رفتار رقابتی میان شهرها وجود دارد. شهرها باید توان مندی‌های ذاتی خود را به نحوی به کار گیرند که به تقویت موقعیتشان در رقابت با دیگر شهرها بی انجامد. شهرهای بزرگ در اقتصاد سرمایه داری، مکان‌های بهره‌وری و کارایی بالا در تولید محسوب می‌شوند. شهرهای رقابتی از طریق ایجاد ثروت و ارزش آفرینی در بازارهای داخلی و خارجی، ایجاد زیرساخت‌ها، توانایی تولید و فروش (با تاکید بر عوامل محیطی و کارایی خود) و توانایی برای بالا بردن استانداردهای

کارگر سامانی، امیر. (۱۳۹۳). طراحی مدل رقابت پذیری شهری با تکیه بر شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در بستر فرآیند جهانی شدن، تز دکتری، دانشکده مدیریت، دانشگاه تربیت مدرس.

هافکین، نانسی، و تاگارت، نانسی. ۱۳۸۳. «تحلیلی بر جنسیت و فناوری اطلاعات در کشورهای درحال توسعه»، ترجمه حسین شعبانعلی فمی، و امیرحسین علی بیگی، تهران: دانشگاه الزهرا (تاریخ انتشار زبان اصلی ۲۰۰۱).

Beaverstock, J.V., Doel, M.A., Hubbard, P.J., Taylor, P.J. (2002) Attending to the world: competition, cooperation and connectivity in the World City network, *Global Networks*, 2, pp. 111-132.

Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness, *Urban Studies*. 36(5/6), 795-809.

Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness, *Urban Studies*. 36(5/6), 795-809.

Begg, I. (Ed.) (2002). *Urban Competitiveness: Policies for Dynamic Cities*, Bristol: Policy Press.

Buck, N., Gordon, I., Harding, A. and Turok, I. (Eds) (2005). *Changing Cities: Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Budd, L., & Himis, A (2004) Conceptual Framework for Regional Competitiveness. *Regional Studies* 38(9): 1015-1028.

Camagni, R (2002). On the Territorial Competitiveness: Sound of Misleading, *Urban Studies*, 39(13), 2395-2411.

Cheshire, P (1999). Cities in Competition: Articulating the Gains from Integration. *Urban Studies*, 36(5-6), 843-864.

Cheshire, P., & Gordon, I (1996). Territorial competition and the predictability of collective (in)action International, *Journal of Urban and Regional Research*, 383-399.

Davoudi, S., & Strange, I (2009). *Conceptions of Space and Place in Strategic Spatial Planning*, RTPI Library Series.

DTI (2002). *Regional Competitiveness Indicators*, London: Development of Trade and Industry.

Dukic, M, Jovenovic, A, & Vukovic, D (2012). Defining competitiveness through the theories of new economic geography and regional economy *J. Geogr Inst Cvijic*, 49-64.

Florida, R (2003). Cities and the creative class. *City and Community Journal*. 2(1).

Friedmann, J. (1995) Where we stand: a decade of world city research, in: P. Knox and P.J. Taylor (eds), *World Cities in a*

در انتخاب شرکت ها، بنگاه ها، مراکز تجاری و ... دقت شود که برای هر شهر کدام نوع از آن‌ها مناسب تر است؟ (تعامل بین مدیران شهری، بازاریابان جغرافیایی، مالکان شرکت‌ها و ...)

• رقابت پذیری شهری

نه تنها حفظ سرمایه انسانی داخلی، بلکه جذب افراد (خلاقان، گردشگران، نخبگان، ماهران، سرمایه داران، کارآفرینان، و ...) در جهت به کارگیری سرمایه و کار در فضای کسب و کار.

مثال: بوستون (سرمایه انسانی امکان غلبه بر شوک‌های اقتصادی بلند مدت را فراهم کرده است).

• دولت

مشابه با نظریه پورتر، توجه به دولت (ملی و محلی) و ایجاد هماهنگی بین نهادهای دولتی و نهادهای مدیریت شهری در راستای تحقق موارد ذکر شده و همچنین ارتقا دولت به دولتی کارآفرین در جهت ارتقا تصویر شهر (برندسازی شهری) که منجر به نوآوری نیز می‌شود.

منابع و ماخذ

احمدی پور، زهرا، قادری حاجت، مصطفی، و ملاحسینی اردکانی، رضا. ۱۳۹۲. «الگویابی رقابت‌های مکانی ناشی از مهر مکان در نواحی متجانس فرهنگی (مطالعه موردی: شهرهای اردکان و میبد در استان یزد)»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۵، شماره ۱، تهران، ۱۶۸-۱۴۷.

حافظ نیا، محمدرضا. ۱۳۸۵. «اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک»، مشهد: پاپلی.

خواجهویی، محسن. ۱۳۸۹. «رقابت پذیری و مولفه‌های اقتصادی شهر»، ماهنامه بازار بین الملل، سال ۲، شماره ۹، آبان و آذر، تهران، ۶۱-۶۰.

دیک، ماین پیتر وان. ۱۳۹۳. «مدیریت شهری از نظریه تا عمل، اداره شهرها در کشورهای در حال توسعه»، ترجمه غلامرضا کاظمیان، و حامد رستگار، تهران: تیسرا (تاریخ انتشار زبان اصلی ۲۰۰۶).

علیزاده اصل، جبار، ضرابی، اصغر، محمدی، جمال، و مصمصام شریعت، جمال الدین. ۱۳۹۲. «تحلیلی بر سنجش فناوری اطلاعات و ارتباطات و نقش آن در تحقق مشارکت اجتماعی و توانمندسازی مدیریت شهری: مطالعه موردی منطقه ۶ شهر اصفهان»، مدیریت شهری، شماره ۳۱ بهار و تابستان، تهران، ۲۴۰-۲۲۳.

- the global economy. (pp. 45-68). Beverly Hills: Sage.
- Kresl, P. K., & Singh, B. (1994). The Competitiveness of Cities: the United States. In OECD (Ed.). *Cities and the New Global Economy*. (pp. 424-446). Melbourne: The Government of Australia and the OECD.
- Kresl, P.K., Singh, B. (1999) Competitiveness and the urban economy: twenty-four large US metropolitan areas, *Urban Studies*, 36, pp. 1017-1027.
- Lengyel, I (2009). Bottom-up Regional Economic Development Competition, Competitiveness and Clusters. In I. Lengyel, & Z. Bajnocy, *Regional Competitiveness, Innovation and Environment* (13-38). Szeged: JTAAE Press.
- Lever, W.F., Turok, I. (1999) Competitive cities: introduction to the review, *Urban Studies*, 36, pp. 791-793.
- Ling, O. G., Yuen, B. (2010). *World Cities: Achieving Liveability and Vibrancy*. Singapore: World Scientific Publishing.
- LINNAMAA, R. 1999. Kaupunkiseudun kilpailukyvn rakenteelliset ja dynaamiset elementit [Structural and dynamic elements of urban competitiveness]. In Sotarauta, M. (ed.) *Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa*. [Urban competitiveness and management in information society], 18-40. Suomen Kuntaliitto, Acta-sarja 106. Helsinki.
- Malecki. E (2002). Hard and Soft Networks for Urban Competitiveness. *Urban Studies*, 5-6, 929-945.
- Ng, M., Hills, P. (2003). World Cities or Great Cities? A Comparative Study of Five Asian Metropolises. *Cities*. 20(3), 151-165.
- Ni, P. (2012). *Global Urban Competitiveness Report-2012*, Cheltenham/ Northampton: Edward Elgar Publishing.
- OECD (2000) *The competitiveness of European industry: 1999 Report*. Working Document of The Services of The European Commission: COM (1999) 465. OECD, Paris.
- OECD (2006a). *Competitive Cities in the Global Economy*, OECD Territorial Reviews, Paris: OECD.
- Paddison, R. (1993) City marketing, image reconstruction and urban regeneration, *Urban Studies*, 30, pp. 339-349.
- Parkinson, M., & Boddy, M. (2004). Introduction. In M. Boddy, and M. Parkinson (Eds.). *City Matters: Competitiveness, Cohesion and Urban World System*, pp. 21-47. New York: Cambridge University Press.
- Gordon, I., Cheshire, P. (2001). Local Advantage and Lessons for Territorial Competition in Europe. In Johansson, B., Karlsson, C., Stough, R. (Eds.). *Theories of Endogenous Regional Growth* (pp. 137-149). Berlin: Springer-Verlag.
- Harris, N. (2007). City Competitiveness, World Bank study of competitiveness in four Latin American cities. Retrieved from http://meta-interlab.org/openpdf/publications/Nigel%20Harris_City_Competitiveness_2007.pdf.
- Harvey, D. (1989). From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism, *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*, 71(1).3-1.
- Hu, R. (2011). Benchmarking the Competitiveness of Australian Global Cities: Sydney and Melbourne in a Global Context, Proceedings of 3rd World Planning Schools Congress. Perth, Australia. 4-8 July (2011). Retrieved from <http://www.wpsc2011perth.com.au/WPSC-FINAL-PROGRAM-V2.pdf>.
- Hu, R., Blakely, E. J., Zhou, Y. (2013). Benchmarking the Competitiveness of Australian Global Cities: Sydney and Melbourne in the Global Context. *Urban Policy and Research*. 31(4), 435-452. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/08111146.2013.832667>.
- Hu, R., Blakely, E. J., Zhou, Y. (2013). Benchmarking the Competitiveness of Australian Global Cities: Sydney and Melbourne in the Global Context. *Urban Policy and Research*. 31(4), 435-452. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/08111146.2013.832667>.
- Jiang, Y., Shen, J. (2010). Measuring the Urban Competitiveness of Chinese Cities in 2000. *Cities*. 27, 307-314.
- Kapitsinis, N., & Metaxas, T. (2013). Territorial Competition: Theories, arguments, policies and lessons of the last 25 years. Retrieved from <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersal2/e120821aFinal00949.pdf>.
- Kitson, M., Martin, R., Tyler, P. (2004) Regional competitiveness: an elusive, yet key concept?, *Regional Studies*, 41, pp. 991-999.
- Kostiainen, J. (2002). *Urban Economic Development Policy in the Network Society*. Tampere: City offset Oy.
- Kresl, P. (1995). The determinants of urban competitiveness a survey. In P. Kresl, & G. Gappert (Eds.). *North American cities and*

- Sinkiene, J. (2009). Competitiveness Factors of Cities in Lithuania. VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS, 29, 47-53.
- Storper, M. (1997). The Regional World: Territorial Development in a Global Economy. New York: Guilford Press.
- UNHABITAT (2013), The Competitiveness of Cities, Nairobi, UN-HABITAT.
- Van der Berg, L., Braun, E. (1999) Urban competitiveness, marketing and the need for organising capacity, Urban Studies, 36, pp. 987-999.
- Webster, D., & Muller, L. (2000). Urban Competitiveness Assessment in Developing Country Urban Regions: the Road Forward. Paper prepared for Urban Group, Washington DC, USA, 17 July (47 pp).
- Yongqiang, Li (2005). Conceptual Mode lfor Urban Competitiveness. Southwestern University of Finance and Economics, sep., 4(9).
- Governance. (pp. 1-12). Bristol: Policy Press.
- Parkinson, M., & Boddy, M. (2004). Introduction. In M. Boddy, and M. Parkinson (Eds.). City Matters: Competitiveness, Cohesion and Urban Governance. (pp. 1-12). Bristol: Policy Press.
- Petrella, R. (2000). The Future of Regions: Why the Competitiveness Imperative Should Not Prevail over Solidarity, Sustainability and Democracy. Geografiska Annaler. 82(2), 67-72.
- Pike, A Rudrigues, A., & Tomaney, J (2006). Local and Regional development (Vol First Published). London: Routledge.
- Popescue, R. I. (2011). Study Regarding the Ways of Measuring Cities Competitiveness. Economica Seria Management.14 (2), 288-303.
- Porter ME (1990) The competitive advantages of nations. The Free Press: New York.
- Porter, M. (1990a), The Competitive Advantage of Nations. Macmillan: New York.
- Porter, M. (1995). The competitive Advantage of the Inner Cities. Harvard Business Review, 73(3). 55-71.
- Ranci, C. (2011). Competitiveness and Social Cohesion in Western European Cities. Urban Studies. Published online 10 March 2011,1-16. Retrieved from <http://usj.sagepub.com/content/early/2011/03/10/0042098010394688>
- Ren, Fu, et al. (2014), Measuring and Analysis of Urban Competitiveness of Chinese Provincial Capitals in 2010 under the Constraints of Major Function-Oriented Zoning Utilizing Spatial Analysis, Sustainability 6, 3374-3399.
- Schwab, Klaus (2014), The Global Competitiveness Report 2014-2015, the World Economic Forum.
- Serrano, F.A. (2003). City Competitiveness and Attractiveness: A New Approach to Evaluate Economic Development in Mexican Cities. (Doctoral dissertation). University of Glasgow, United Kingdom. Retrieved from http://theses.gla.ac.uk/982/1/2003_serranophd.pdf.
- Shen, J. (2004). Urban Competitiveness and Urban Governance in the Globalizing World. Asian Geographer. 23(1-2), 19-36.
- Shen, J. (2004). Urban Competitiveness and Urban Governance in the Globalizing World. Asian Geographer. 23(1-2), 19-36.